Stutt yfirlit yfir norræna stefnumótun

Hvernig bæta má norræna stefnumótun um sjálfbæra neyslu með því að styðjast við aðgengilega þekkingu og hrekja goðsagnir sem standa í vegi fyrir sjálfbærri þróun

Stutt yfirlit yfir norræna stefnumótun

Hvernig bæta má norræna stefnumótun um sjálfbæra neyslu með því að styðjast við aðgengilega þekkingu og hrekja goðsagnir sem standa í vegi fyrir sjálfbærri þróun

*Oksana Mont, Háskólanum í Lundi, Svíþjóð,
Kate Power, Copenhagen Resource Institute, Danmörku,
Eva Heiskanen, National Consumer Research Centre, Finnlandi,
Helka Kuusi, National Consumer Research Centre, Finnlandi*

Stutt yfirlit yfir norræna stefnumótun

Hvernig bæta má norræna stefnumótun um sjálfbæra neyslu með því að styðjast við aðgengi-
lega þekkingu og hrekja goðsagnir sem standa í vegi fyrir sjálfbærri þróun

Oksana Mont, Háskólanum í Lundi, Svíþjóð

Kate Power, Copenhagen Resource Institute, Danmörku

Eva Heiskanen, National Consumer Research Centre, Finnlandi

Helka Kuusi, National Consumer Research Centre, Finnlandi

ISBN 978-92-893-2601-8

<http://dx.doi.org/10.6027/TN2013-562>

TemaNord 2013:562

© Norræna ráðherranefndin 2013

Umbrot: Hanne Lebech

Kápumynd: ImageSelect

Prentun: Rosendahls-Schultz Grafisk

Upplag: 46

Printed in Denmark

Norræna ráðherranefndin styrkti útgáfu skýrslunnar. Efni skýrslunnar endurspeglar þó ekki
endilega sjónarmið, álit, afstöðu eða meðmæli Norrænu ráðherranefndarinnar.

www.norden.org/is/utgafa

Norrænt samstarf

Norræna samstarfið er eitt umfangsmesta svæðasamstarf í heiminum. Samstarfið nær til
Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

Norræna samstarfið er pólitískt, efnahagslegt og menningarlegt og skiptir miklu í evrópsku og
alþjóðlegu samstarfi. Í norrænu samstarfi er unnið að því að styrkja stöðu Norðurlanda í sterkri
Evrópu.

Með *norrænu samstarfi* er unnið að því að efla norræna og svæðisbundna hagsmuni í alþjóðlegu
umhverfi. Sameiginleg gildi landanna styrkja stöðu Norðurlanda og skipa þeim meðal þeirra
svæða í heiminum þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni er mest.

Norræna ráðherranefndin

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

Efnisyfirlit

Stutt yfirlit yfir norræna stefnumótun	7
1. Inngangur	9
1.1 Aðdragandi rannsóknarinnar.....	9
1.2 Markmið rannsóknarinnar.....	9
1.3 Rannsóknaraðferð.....	10
1.4 Helstu skilaboð til þeirra sem móta stefnu	10
2. Helstu ályktanir um goðsagnir	13
2.1 Goðsögn 1: Lausnin er græn neysla	13
2.2 Goðsögn 2: Neytendur ættu að leiða breytingarnar í átt til sjálfbærrar þróunar.....	13
2.3 Goðsögn 3: Leggi allir sitt af mörkum næst töluverður árangur	14
2.4 Goðsögn 4: Smáar og auðveldar aðgerðir eru smitandi og leiða því til stórfelldari breytinga	15
2.5 Goðsögn 5: Aukin fræðsla ýtir undir sjálfbært atferli.....	16
2.6 Goðsögn 6: Leggja má grunn að sjálfbæru atferli með því að höfða til eiginhagsmuna fólks.....	17
2.7 Goðsögn 7: Sjálfbærni þýðir "hellisbúalíf"	17
2.8 Goðsögn 8: Hamingjan felst í meiri peningum og aukinni neyslu	18
2.9 Goðsögn 9: Æskilegt er að alls kyns hlutir séu í einkaeign frekar en að samnýta þá	19
2.10 Goðsögn 10: Neytendastefna er of umdeild til að almenningur geti sætt sig við hana.....	20
3. Helstu niðurstöður um þekkingarmiðlun	23
3.1 Hvernig rannsóknarniðurstöður eru nýttar við stefnumótun	23
3.2 Nægilegt framboð á rannsóknum fyrir stefnu um sjálfbæra neyslu	24
3.3 Gagnreynd neytendastefna	25
3.4 Hindranir gegn því að þekking nýtist og hvernig má vinna bug á þeim	25
4. Rannsóknarþættir	27
4.1 Markmið rannsóknarinnar.....	27
4.2 Uppbygging rannsóknar.....	27
4.3 Rannsóknarniðurstöður.....	28
5. Auðkenni verkefnisins	29

Stutt yfirlit yfir norræna stefnumótun

Niðurstöður norrænnar rannsóknar, "Improving Nordic policymaking on sustainable consumption with accessible knowledge and by dispelling myths that thwart sustainability" (Hvernig bæta má norræna stefnumótun um sjálfbæra neyslu með því að styðjast við aðgengilega þekkingu og hrekja goðsagnir sem standa í vegi fyrir sjálfbærri þróun)

Yfirlit yfir norræna stefnumótun, maí 2013

1. Inngangur

1.1 Aðdragandi rannsóknarinnar

Þrátt fyrir að unnið hafi verið um tuttugu ára skeið að stefnu um sjálfbæra neyslu (UNCED 1992) eykst efnisleg neysla stöðugt og áhrif af hennar völdum á umhverfi Norðurlanda og víðar um Evrópu. Norðurlandaþjóðirnar vilja vera í fararbroddi á sviði sjálfbærrar þróunar og því er mikilvægt að samfélagið ryðji brautina fyrir sjálfbærri neyslu með skýrri stefnu um að draga úr auðlindanotkun og umhverfisáhrifum hennar. Ljóst er að núverandi neyslustefna er ekki eins árangursrík og æskilegt væri.

Fyrir því geta verið ýmsar ástæður og hefur verið bent á margar þeirra, þar á meðal regluna um sjálfsákvörðunarrétt neytenda, að stjórn-tæki vanti og að stjórnámálamenn skorti hugrekki til hrófla við málefnum sem varða neyslu. Þrátt fyrir að neyslumynstur fólks hafi mikil áhrif á umhverfið sýna rannsóknir að atferlis- og félagsvísindi eru ekki sjálfkrafa höfð til hliðsjónar við stefnumótun.

Af þessu leiðir að í almennri umræðu um sjálfbæra neyslu gætir þráláts misskilnings – *goðsagna* – einkum meðal þeirra sem móta stefnu í neytendamálum. Goðsagnirnar verða þess valdandi að ráðamenn freistast til að setja tækninýjungar á oddinn sem auka skilvirkni framleiðslu og afurða en láta undir höfuð leggjast að styðja nægilega við félagslegar nýjungar, nýstárlegar aðferðir til verðmætasköpunar og hófsemi í neyslu. Fyrir vikið átta stefnumótendur sig ekki á hve margslungin neysla er í raun og veru og að aðgerðir til skemmri tíma sem stefna um sjálfbæra neyslu byggist oft á duga skammt og koma í veg fyrir að hægt sé að takast af fullum krafti á við viðfangsefni tengd sjálfbærri neyslu.

1.2 Markmið rannsóknarinnar

Markmið rannsóknarinnar er að *hrekja goðsagnir sem standa í veginum fyrir sjálfbærri þróun* með því að miðla áfram vísbendingum um neysluhegðun og stuðla þannig að því að þróuð verði skilvirk stefna um sjálfbæra neyslu á Norðurlöndunum.

1.3 Rannsóknaraðferð

Goðsagnir um neysluhegðun eru hraktar með tilvísun til fjölda alþjóðlegra rannsókna á neysluhegðun en þær spanna allt frá sálfræði, félagsfræði og atferlishagfræði til stefnumótunar og mannfræði. Þekking þessi hefur þó ekki náð eyrum þeirra sem móta stefnu um sjálfbæra neyslu. Rannsóknin styðst við nálgun sem kennd er við þekkingarmiðlun en með henni berst víðtæk fræðileg og hagnýt þekking úr mörgum fræðigreinum milli fræðimanna, stefnumótenda og sérfræðinga á aðgengilegan og notendavænan hátt sem auðveldar að þekking komi að notum við stefnumótun.

1.4 Helstu skilaboð til þeirra sem móta stefnu

Óraunsætt er að ætla að skapa megi sjálfbært samfélag á forsendum núverandi stefnu um sjálfbæra neyslu. Verulegra breytinga er þörf og leiðir rannsóknin í ljós að stefnumótendur hafa yfir að ráða *fjölda tækja til að stuðla að framförum ef þeir láta stefnu og stjórnþæki fylgjast að.*

Samfélag okkar er neyslumiðað. Samfélagsgerðin hvetur til neyslumynsturs sem er ósjálfbært en þykir sjálfsagt í augum Norðurlandabúa. Einstaklingar sem vilja gjörbreyta lífsstíl sínum í sjálfbæra átt rekast hins vegar á næstum óyfirstíganlegar hindranir af félagslegum og menningarlegum toga. Þess vegna verða *stjórnvöld að taka í taumana og efla vitund almennings um mikilvægi sjálfbærrar þróunar.*

Stjórnvöld verða að stefna í átt að sjálfbærni með samfélagslegu skipulagi *þar sem sjálfbærir lifnaðarhættir þykja sjálfgefinn kostur.* Nýsköpun í tækni og innviðum samfélagsins, reglugerðir, verðlagning, markaðssetning og ný félagsleg viðmið eru þættir sem nýta má til að skapa *innviði sem fela í sér sjálfbæra valkosti.*

Reglugerðir eru iðulega skilvirkasta stjórnþækið til að hafa áhrif á neyslumynstur almennings. Það getur verið ærið verkefni að innleiða reglugerðir en jafnframt má benda á hvernig grípa má til mun öflugri stefnumótandi aðgerða sem bera árangur. Reglugerðir hafa oft meiri áhrif ef þeim er beitt samhliða öðrum tækjum t.d. hagrænum stjórnþækjum og fræðslu samhliða *stefnumótandi aðgerðum.*

Mikilvægt er að skapa jákvæðar félagslegar fyrirmyndir til að greipa sjálfbæra lífshætti inn í daglegt líf almennings og auka skilning á nauðsyn þess að herða stefnu um sjálfbæra neyslu. Fyrirskipandi stefna (t.d. að leggja einkabílnum og nýta almenn samgöngutæki), krefst verulegra breytinga á lifnaðarháttum almennings en getur mætt skilningi

almenningss ef henni fylgja hentugar stuðningsaðgerðir sem styrkja félagsleg viðmið sem eru gagnleg samfélagi manna og umhverfinu, tryggja örugga, þægilega og ódýra sjálfbæra valkosti og koma í veg fyrir ósjálfbært atferli.

Hnitmiðuð stefna er nauðsynleg til að auðvelda almenningi að *hverfa frá neyslu sem hefur mikil umhverfisáhrif* (t.d. flug, neysla kjöts og mjólkurafurða og akstur bifreiða) og taka upp neyslu sem dregur úr umhverfisáhrifum (t.d. neysla grænmetis, almenningssamgöngur, tómstundir og menningarlíf í nærumhverfi og persónulegur þroski einstaklingsins).

Til að skilja og styðja betur við leit fólks að hamingju og bættri heilsu þarf að beina sjónum að mun fjölbreyttari leiðum til að stuðla að vellíðan en nú er gert. Gagnlegt væri að miðla *breiðari hugmyndum um vellíðan* sem fælu í sér samfélagsleg gildi á við sveigjanleika, sjálfbæra auðlindanýtingu, heilsu, menntun og persónulegan þroska, frið og stöðugleika, réttlæti í umhverfis- og félagsmálum og aðra mikilvæga þætti sem hafa óbein áhrif á einstaklinga og fjölskyldur. Til að styðja og hvetja til sjálfbærra lífshátta ber að þróa *nýja mælikvarða á samfélagslega hagsæld*.

2. Helstu ályktanir um goðsagnir

2.1 Goðsögn 1: Lausnin er græn neysla

Græn neysla er ein af mörgum leiðum til að draga úr auðlindanotkun og umhverfisáhrifum af völdum neyslu.

Staðreynd: Græn neysla er mikilvæg en hefur takmörkuð áhrif í þá veru að auka nýtni í framleiðslu, hönnun og sölu á umhverfisvænum og félagslega hollum vörum.

Viðfangsefni: Mikilvægt er að auka nýtni enn frekar en hún dugar ekki ein og sér því "grænar" vörur hafa einnig áhrif á umhverfið. Hátt neyslustig og ósjálfbær neyslumynstur vega einnig á móti nýtni sem ávinnst við framleiðslu og þróun vöru. Því má segja að græn neysla hjálpi okkur að hægja á umhverfisvandannum en ein og sér getur hún hvorki fyrirbyggt eða forðað honum.

Goðsögnin kyndir undir blekkingunni um að tæknilausnir nægi til að ná markmiðum sjálfbærrar þróunar. Þannig beinist athyglin frá brýnum viðfangsefnum á við neyslumenningu og efnishyggju sem eru nátengdar auðlindanotkun og umhverfisáhrifum af hennar völdum.

Ályktun: Sjálfbær neysla og lífshættir verða að haldast í hendur við aðferðir sem auka nýtni, eins og að nýta þjónustu í stað vöru, hlutdeild í stað eignarréttar, nýtingu lausagangs véla og skapandi hugsunarhátt endurnýtingar og viðgerða.

2.2 Goðsögn 2: Neytendur ættu að leiða breytingarnar í átt til sjálfbærrar þróunar

Takmörk eru fyrir því hve miklu einstaklingar geta breytt með atferli sínu. Þörf er á gjörbreytingum hjá ráðandi fjárhagsstofnunum og viðskiptakerfum, í lögum, reglugerðum og innviðum. Stjórnvöld verða að leiða nauðsynlegar breytingar í átt til sjálfbærrar þróunar: Einstaklingar, atvinnulíf og félagasamtök gegna öðrum mikilvægum hlutverkum.

Staðreynd: Neytendur bera að einhverju leyti ábyrgð á afleiðingum neyslu sinnar og lífshátta, ekki síst í ljósi þess að heimilin eru ábyrg fyrir 40% umhverfisáhrifa í samfélaginu. Engu að síður geta stjórnvöld haft stórfelld áhrif á viðhorf almennings, neyslu og framleiðsluhætti.

Viðfangsefni: Sá misskilningur er útbreiddur að neytendur stjórnir mörkuðum og kaupmenn bregðist eingöngu við kröfum neytenda. Atvinnulíf og stefnumótendur hanna valkosti neytenda með því að afmarka möguleika þeirra á að grípa til aðgerða. Samfélagsleg gildi, venjur og félagsleg viðmið ráðast af stefnumótun, t.d. lögum og reglugerðum, innviðum samfélagsins, verðlagningu og menntakerfi.

Ályktun: Rannsóknin sýnir að ýmsir hagsmunaaðilar, þar á meðal fyrirtæki og neytendur, vilja að stjórnvöld og stefnumótendur grípi í taumana. Stjórnvöld eru sá aðili sem hefur hvað víðtækust áhrif á neyslumenningu okkar en einstaklingar, atvinnulíf og félagasamtök gegna öðrum mikilvægum hlutverkum.

Líta ber svo á að sjálfbær þróun sé grundvallarnauðsyn en ekki valkostur í viðskiptum. Nú er staðan sú að fólk sem vill temja sér sjálfbæra lífshætti verður að berjast á móti straumnum út af ýmsum viðmiðum og venjum. Innviðir, verðlagning og óskrifaðar reglur samfélagsins valda því að sumt atferli virðist óhugsandi. Helsta markmið stefnumótunar er að sjálfbærir lífshættir verði sjálfsagðir. Stjórnvöld verða að taka forystuna og gera sjálfbæra lífshætti að raunhæfum valkosti.

2.3 Goðsögn 3: Leggi allir sitt af mörkum næst töluverður árangur

Allir ættu að leggja eitthvað af mörkum til sjálfbærrar þróunar en stærri breytinga er þó þörf ef heilu samfélögin eiga að rata inn á braut sjálfbærrar þróunar.

Staðreynd: Smábreytingar eru mikilvæg byrjun. Slagorðið um að "allir leggi sitt af mörkum" undirstrikar að framlag einstaklinga skiptir máli og að allir verði að ábyrgjast eigið atferli og stuðla að breytingum. Smávægilegar breytingar skipta máli því einhvers staðar verður fólk að byrja til að skynja sig sem hluta af heild sem lætur gott af sér leiða. Raunveruleg þáttaskil verða þó ekki fyrr en fólki hefur tekist að tileinka sér ný félagsleg viðmið.

Viðfangsefni: Helsti misskilningurinn er sá að einstaklingsbundnar smábreytingar beri sýnilegan árangur því smábreytingar hjá ákveðnum fjölda einstaklinga hafa aðeins í för með sér lítils háttar breytingar. Eins þarf að vanda slagorðin vel því það getur virkað letjandi á fólk að heyra

að ekki allir "leggi sitt af mörkum". Þá getur verið erfitt að koma auga á hvernig lítils háttar aðgerðir heimilanna eiga að leysa umhverfisvanda sem er hnattrænn og það eykur einnig á vantrú manna. Hætt er við að fólki fallist hendur þar eð aðgerðaleysi hafi hvort sem er lítil áhrif á ástandið í heild. Þá verður vart tvenns konar endurkastsáhrifa. Atferlislegt endurkast á sér stað þegar fólk telur að smávægilegar málamynda-aðgerðir (t.d. endurnýting á pappír) réttlæti aðgerðaleysi á öðrum vígstöðvum, t.d. að nota bílinn í stað þess að ferðast með almenningsvögnum. Fjárhagslegt endurkast verður þegar fólk sparar fjármuni, t.d. með því að hjóla í stað þess að aka bíl en velur samt að verja fé í löng ferðalög sem valda miklum umhverfisáhrifum.

Ályktun: Lítils háttar breytingar og fjöldahreyfingar skipta máli en mikilvægt er að undirstrika að stærri breytinga er einnig þörf. Brýnt er að veita jákvæða hvatningu og gefa raunsæja mynd af því hvaða breytinga er þörf í samfélaginu. Stjórnvöld og félagasamtök verða að benda á mikilvægi smábreytinga í daglegu lífi einstaklinga en einnig að þörf sé á stærri breytingum þar sem einstaklingar geta einnig lagt sitt af mörkum.

2.4 Goðsögn 4: Smáar og auðveldar aðgerðir eru smitandi og leiða því til stórfelldari breytinga

Aðgerðir eða aðstæður þurfa að vera af svipuðum toga eigi þær að smita út frá sér.

Staðreynd: Samkvæmt markaðsfræðum ber að "mæta fólki þar sem það er statt" og beina því í rétta átt þar sem auðveldara er að lyfta atferlisbreytingum á hærra stig. Rannsóknir sýna að jákvæðar aðgerðir fæða helst af sér svipaðar aðgerðir; endurvinnsla á vinnustað getur t.a.m. orðið til þess að fólk endurvinni heima fyrir og kaup á umhverfismerktum vörum getur orðið hvatning til að velja vörur merktar með sanngjörnum viðskiptaháttum.

Viðfangsefni: Ólíklegt er að aðgerðir sem smita út frá sér leiði til stórfelldra breytinga. Smáar aðgerðir á við endurnýtingu verða þess tæplega valdandi að fólk geri nauðsynlegar breytingar á lífsstíl sínum, t.d. að leggja einkabílnum.

Ályktun: Smáar aðgerðir smita frekar út frá sér ef þeim sem í hlut eiga finnst þeir vera að gera umhverfi sínu gagn. Hvatningin getur falist í að umræddar aðgerðir séu "gagnlegar fyrir umhverfið og samfélagið" frekar en að þær feli í sér "sparnað". Eins má greiða fyrir breytingum með almennum aðgerðum.

Hvetja ber fólk til að grípa til auðveldra aðgerða til verndar umhverfinu en gera því þó ljóst að slíkar aðgerðir leiða tæplega til verulegra breytinga á lífsstíl þess. Hvetja þarf til gjörbreytinga á lífsháttum, styðja við þær og auðvelda með stefnumótun um sjálfbæra innviði, verðlagningarkerfi og sjálfbæran boðskap í markaðssetningu.

2.5 Goðsögn 5: Aukin fræðsla ýtir undir sjálfbært atferli

Upplýsingar nægja sjaldnast einar og sér til að breyta atferli fólks en eru mikilvægar í stefnumótandi aðgerðum.

Staðreynd: Vitundarvakning og upplýsingamiðlun eru mikilvægar forsendur þess að skapa sjálfbært samfélag. Miðlun upplýsinga er gagnleg í stefnumótandi aðgerðum en hefur sjaldnast áhrif á atferli fólks.

Viðfangsefni: Einstaklingar eru ekki endilega "skynsemissverur" sem nýta upplýsingar, hæfni sína og tíma til að vega og meta alla kosti og galla ákvarðana sinna og gerða. Hegðun neytenda ræðst ekki eingöngu af upplýsingu og vitund heldur einnig þáttum á við innviði, stofnanir, markaðssetningu og verðlagningu, tilfinningar, siði og venjur. Fólk breytir síður atferli sínu þegar ósamhljóma boðskapur berst úr ýmsum áttum, t.d. þegar fólk er hvatt til að temja sér sjálfbæra lifnaðarhætti en einnig að "kaupa sig út úr fjármálakreppunni". Átaksherferð yfirvalda um sjálfbært atferli má sín lítils í harðri samkeppni við auglýsingar og aðra markaðssetningu í fjölmiðlum, í opinberu rými og í netheimum.

Ályktun: Samræma verður boðskap sem mælir með sjálfbæru atferli en auk fræðslu er þar átt við m.a. innviði, markaðssetningu, verðlagningu og stofnanir samfélagsins. Almenningsfræðslu um umhverfisvanda verður að haga þannig að hún hvetji fólk frekar en letji.

Fræðsla getur haft áhrif á atferli fólks, aðallega þegar fleiri en einu öflugum stjórnþætti er beitt í senn, einkum lögum og reglugerðum og verðlagningu. Viðhorf og atferli fólks eru afar mismunandi og því má vænta betri árangurs ef fólk er veitt fræðsla um leið og það fetar sig í rétta átt. Atferlisbreytingar leiða til viðhorfsbreytinga.

2.6 Goðsögn 6: Leggja má grunn að sjálfbæru atferli með því að höfða til eiginhagsmuna fólks

Jafnvægi þarf að ríkja milli eiginhagsmuna einstaklingsins og gilda samfélagsins til skemmri tíma ekki síður en til lengri tíma lítið.

Staðreynd: Til skamms tíma getur reynst áhrifaríkt að höfða til eiginhagsmuna einstaklingsins, þ.e. rökstyðja umhverfisvænar aðgerðir með því að þannig megi spara fjármuni eða að ákveðið atferli gagnist einstaklingnum persónulega. En ef höfðað er efnislega til eiginhagsmuna einstaklingsins er hætt við að það hafi skaðleg áhrif til lengri tíma lítið.

Viðfangsefni: Ef mælt er með sjálfbærri þróun með því að höfða til eiginhagsmuna einstaklingsins getur það komið fólki um koll þegar þörf verður á breytingum sem fela ekki í sér skjótan ávinning fyrir einstaklinginn. Erfitt yrði að tryggja hagsmuni komandi kynslóða í samfélagi þar sem hamrað er á skjótum ávinningi og miskunnarlausri samkeppni á kostnað umhverfis og jafnaðar í samfélaginu.

Ályktun: Þegar samfélagsleg gildi eru í húfi ættu stefnumótendur að forðast mótsagnakennd skilaboð eða lofa einstaklingum skjótum ávinningi. Ef áhersla er lögð á samfélagsleg gildi má frekar búast við að almenningur axli borgaralega ábyrgð, að skilningur á sjálfbærri stefnu um neyslu aukist sem og árangur af henni.

Ein leið væri að víkka hugtakið um eiginhagsmuni í þá veru að í því fælist einnig sá tími sem einstaklingar verja með fjölskyldu sinni og vinum, það sem gert er sér til heilsubótar, virk þátttaka í samfélaginu o.s.frv. Samfélagsstöðu mætti tengja við neytendavitund eða sjálfsvalið fábrotið líferni fremur en stressað og metorðafíkið hálaunalíf sem veldur miklu álagi á umhverfið. Tryggja má sanngjarnt og sjálfbært samfélag jafnaðar með því að skapa jafnvægi milli hagsmuna einstaklingsins annars vegar og heildarinnar hins vegar.

2.7 Goðsögn 7: Sjálfbærni þýðir "hellisbúalíf"

Við sjáum sífellt ný dæmi um sjálfbæra lifnaðarhætti. Við verðum að búa okkur undir nýja sjálfbæra lifnaðarhætti ef við ætlum að komast hjá versnandi líf skjörum til framtíðar.

Staðreynd: Rannsóknir sýna að sanngjörn meðallosun á gróðurhúsalofttegundum á ári yrði um 2 tonn af CO₂ á hvern íbúa. Það felur í sér verulega minni efnisneyslu á Norðurlöndum en um þessar mundir þegar árleg losun á koltvísýringi nemur 6 til 9 tonnum á hvern íbúa.

Viðfangsefni: Óraunsætt er að ætla að við getum haldið áfram eins og ekkert hafi í skorist. Engu að síður er þeirri mynd brugðið upp af sjálfbærum lífsstíl sem leiðinlegum og þægindasnauðum meinlætaliðnaði þar sem guðhrætt og fórnfúst fólk sættir sig við minni velsæld en aðrir. Þetta kemur í veg fyrir að sjálfbær lífsstíll fái góðar undirtektir hjá almenningi og hvetji hann til dáða. Einnig verður erfiðara að sannfæra fólk um ágæti kerfa eins og vöruskipta eða þar sem vörur eru látnar ganga milli fólks en þannig mætti draga úr nýtingu auðlinda og umhverfisáhrifum af hennar völdum þar sem neysla myndi ekki bitna á almennri velsæld.

Ályktun: Við sjáum sífellt ný dæmi um sjálfbæra lifnaðarhætti. Við verðum að búa okkar undir nýtt sjálfbært hátterni til að koma í veg fyrir að lífskjör versni til framtíðar.

Auka þarf skilning almennings á því að lífernir sem hlífir umhverfinu felur í sér ávinning fyrir einstaklinga, samfélög og umhverfi, og skírskota til bættrar heilsu, aukinna lífsgæða og nægjusemi fremur en efnislegra allsnægta eingöngu. Þá þarf að bæta almenningsfræðslu þar sem afleiðingum aðgerðaleysis er lýst af raunsæi frekar en æsingi og hvernig hægagangur auki umhverfisvanda (sem gætir sem betur fer ekki enn á Norðurlöndum) sem rýri lífskjör fólks í mörgum Evrópulöndum.

Auka þarf skilning á mikilvægi ýmissa nýstárlegra og verðmætiskapandi viðskiptalíkana, t.d. hvernig þjónustugreinar greiða fyrir sjálfbærum lifnaðarháttum. Stjórnvöld og atvinnulíf verða að styðja við vaxandi fjölda samfélaga, sveitarfélaga og borga sem vinna að sjálfbærum lifnaðarháttum með félagslegri nýsköpun, t.d. þar sem samnýting er mikil og losun koltvísýrings haldið í lágmarki.

2.8 Goðsögn 8: Hamingjan felst í meiri peningum og aukinni neyslu

Aukin verg landsframleiðsla á Norðurlöndum er sett í samhengi við lítils háttar aukningu á velsæld almennings. Því þarf nýjar aðferðir til að mæla framfarir í samfélaginu.

Staðreynd: Í samfélögum okkar ríkir sú trú að hamingja og velsæld aukist í réttu hlutfalli við fjármuni og efnisleg gæði. Rannsóknir sýna að upp að vissu marki meggi greina aukna velsæld í ljósi aukinnar landsframleiðslu. En þegar því marki er náð fari vöxtur vergrar landsframleiðslu að hægja á hækkun velferðarstigs.

Viðfangsefni: Velferðarstig einstaklinga ákvarðast af samansöfnuðum auði miðað við aðra þjóðfélagsþegna frekar en algild stig auðs. Þá hafa sumar rannsóknir sýnt fram á að auka meggi velferð með því að lækka

neyslustig (efnislegra gæða) þegar ákveðnum (efnislegum) líf skjörum hefur verið náð.

Fólk sækist eftir hærri tekjum og herra neyslustigi til að auka á hamingju sína, jafnvel þótt það bitni á heilsu þess, frístundum, fjölskyldulífi og félagslífi. Þó kemur á daginn að fólki sem ákveður að minnka við sig vinnu og neyslu líður oft betur og er ánægðara en ella.

Ályktun: Stjórnámálamenn óttast oft viðbrögð kjósenda ef þeir móta stefnu sem hreyfir við neyslumynstri og neyslustigi. Stefnumótun og aðgerðir til að greiða fyrir sjálfbærum lífsháttum gætu þó beint athyglinni frá neyslustigi og gæti þjóðfélagsumræðan því snúist meira um hvernig beita megi forvirkum og öflugum aðgerðum til að bæta líf skjör almennings. Til að skilja og styðja hvöt mannsins til að leita að hamingjunni verður að ræða mun fleiri leiðir en nú eru í boði; t.d. að tækni framfarir feli ekki eingöngu í sér fjárhagslegan ávinning heldur einnig gefandi frístundir og persónulegan þroska.

Stuðla þarf að sjálfbærum lífnaðarháttum og styðja þá með því að þróa nýjar leiðir til að mæla samfélagslega velsæld, t.d. aðra mælikvarða á landsframleiðslu en þá sem þróaðir hafa verið á vegum WAVES-áætlunar Alþjóðabankans og Beyond Growth-samtakanna.

2.9 Goðsögn 9: Æskilegt er að alls kyns hlutir séu í einkaeign frekar en að samnýta þá

Hagkerfi hlutdeildar gengur nú í endurnýjun lífdaga sem og samnýting alls kyns vörutegunda. Ráðamenn geta lagt hönd á plóg með því að afnema hindranir í vegi fyrir hagkerfi hlutdeildar og samstarfs og styðja við rannsóknir á áhrifum þeirra.

Staðreynd: Samfélag okkar byggist á eignarrétti. Hlutdeild þykir sjaldan eftirsóknarverð ef fjárhagslegur kostnaður eða tími sem hún tekur er hærri en við eignarrétt.

Viðfangsefni: Margir hafa af því áhyggjur hvernig heimili okkar fyllast af æ fleiri hlutum og tímanum sem fer í að halda þeim við. Fólk skiptir æ hraðar um hluti en hátt neyslustig er til marks um léleg gæði og ódýra hluti sem síðan er hent.

Þrátt fyrir að fólk sanki að sér æ fleiri hlutum á sér stað vitundarvakning varðandi samnýtingu ýmissa vörutegunda, t.d. skiptum, viðskiptum á netinu með notaða hluti, almenna útlánastarfsemi á útbúnaði og leigu á bílum og reiðhjólum í þéttbýli. Á Norðurlöndum er hefð fyrir því að deila með sér, t.d. almenningsbókasöfnum og -þvottahúsum en styðja mætti við þau með nýjungum í samnýtingu.

Ályktun: Nýstárleg viðskiptalíkön sýna að auka má samnýtingu og endurnýtingu auðlinda og afurða. Endurnýting dregur úr umhverfis-áhrifum af völdum framleiðslu á nýrri vöru og "vinnsla vöru í þéttbýli" (urban mining) er talin mikilvæg auðlind til framtíðar. Styðja má við hlutdeildarhagkerfi með því að eiga formlegt og óformlegt frumkvæði að útlánnum, skiptum og leigu eða láta vörur og þjónustu ganga milli fólks í stað hefðbundins einkaréttar einstaklingsins.

2.10 Goðsögn 10: Neytendastefna er of umdeild til að almenningur geti sætt sig við hana

Stefna er aldrei hlutlaus en hún mótar félagsleg viðmið og gildi í samfélaginu. Ráðamenn þurfa að skapa "stefnu hins mögulega" um sjálfbæra þróun þar sem beitt er ýmsum nýjum og fyrirliggjandi stefnumótunar- og stjórntækjum.

Staðreynd: Stefna um sjálfbæra neyslu er nýrri af nálinni en stefnumótun á öðrum sviðum umhverfismála. Neysla er iðulega talin njóta friðhelgi einkalífsins og því beri ráðamönnum að láta hana afskiptalaus. Neytendur eru álitnir fullvalda og að þeir eigi frjálst val á markaði sem endurspeglar óskir þeirra. Ráðamenn veigri sér við að móta neytendastefnu því hún þygi umdeild, jafnvel þótt almenningi væri mikill hagur í því að hróflað yrði við neyslumynstri hans.

Viðfangsefni: Það fyrirfinnst ekki sú stefna sem ekki er gildishlaðin. Ríkjandi stefna á mörgum sviðum hefur áhrif á lífarni og neyslu einstaklingsins – við höfum vanist henni og komum því ekki auga á hana, t.d. bann við ölvunarakstri eða skyldu til að spenna öryggisbelti. Lög og reglugerðir um neyslu hafa haft áhrif þrátt fyrir að þær hafi þótt umdeildar í upphafi, t.d. bann við reykingum, vegagjöld og bann við orkufrekum ljósaperum.

Ályktun: Þrátt fyrir að forðast sé að grípa of mikið fram fyrir hendurnar á fólki eða hafa vit fyrir því er stefna aldrei hlutlaus því hún mótar félagsleg viðmið og gildi í samfélaginu. Strangar reglur um að draga úr losun á gróðurhúsalofttegundum geta t.d. gefið almenningi vísbendingu um alvöru umhverfisvandans.

Ýmsar leiðir eru til að auka skilning almennings á stefnu um sjálfbæra neyslu, t.d. jákvæð félagsleg viðmið sem styðja við hertar stefnumótandi aðgerðir, að gera einstaklingum kleift að prófa sig áfram og læra af reynslunni, hleypa almenningi að ákvarðanaferlum, ná fram sýnilegum jákvæðum áhrifum og tileinka sér breytt viðhorf þegar aðgerðirnar þykja orðið sjálfsgöður hlutur. Hvernig ný stefna er kynnt og innleidd ræður

miklu um hvaða undirtektir hún fær hjá almenningi, jafnvel þegar um er að ræða mjög fyrirskipandi stefnu sem reynir mikið á atferli fólks.

Norrænir ráðamenn geta tekið J.F. Kennedy sér til fyrirmyndar þegar hæðst var að áformum hans um að senda mann til tunglsins og sagt að það væri *ógerlegt*. Hann vildi framkvæma hið ógerlega og skapaði því andrúmsloft hins mögulega fyrir tæknilegar uppgötvanir sem fram til þess tíma höfðu þótt óskiljanlegar og ófyrirsjáanlegar. Tilraunirnar til að senda mann til tunglsins mörkuðu kerfisbundin og framsýn kaflaskil þar sem mörg ráðuneyti og margar atvinnugreinar lögðu hönd á plóg til að *skapa stjórnsmál sem list hins mögulega*.

3. Helstu niðurstöður um þekkingarmiðlun

Þegar skilvirk og gagnreynd stefna um sjálfbæra neyslu er mótuð eru helstu hindranirnar þrálátur misskilningur, einfaldanir og alhæfingar um hegðun neytenda sem við nefnum goðsagnir. Eitt af því sem þvælist fyrir okkur er að sannleikskorn leynist í öllum goðsögnum. Því skiptir mestu máli að leita sannana og leggja þær fram á hlutlausan og yfirvegaðan hátt. Rannsóknir á neysluhegðun eru verulega margslungnar og því getur reynst torvelt að styðjast við þær við stefnumótun, einkum vegna þess að flestir ráðamenn sem móta stefnu um sjálfbæra neyslu eru menntaðir í hagfræði, verkfræði, lögfræði eða náttúrufræði en skortur er á fólki sem býr yfir þekkingu á atferlisvísindum. Skipulagsleg sjálfhelda veldur því að sannanir úr atferlisvísindum nýtast ekki sem skyldi.

Rannsóknin studdist við viðtæka þverfaglega þekkingu á hegðun neytenda þar sem safnað var saman og kynntar sannanir varðandi fyrrnefndan misskilning. Í rannsókninni eru greindar hindranir í vegi fyrir þekkingarmiðlun eins og henni er háttað nú og mælt með leiðum til að veita aðgengi að þekkingaröflun og miðlun og skiptum á þekkingu. Þetta kom fram í viðtölum við norræna stefnumótendur og ætti að stuðla að því að greiða fyrir hönnun og innleiðingu skilvirkrar stefnu um sjálfbæra neyslu.

3.1 Hvernig rannsóknaniðurstöður eru nýttar við stefnumótun

Tímaskortur kemur helst í veg fyrir að norrænir stefnumótendur nýti sér niðurstöður rannsókna. Því er þörf á að einfalda upplýsingar og gera þær þannig nothæfar við stefnumótun. Áhugi fræðimanna og stefnumótenda á þekkingu er oft á tíðum töluvert mismunandi. Fræðimenn vilja láta reyna á ríkjandi sjónarmið og skapa nýja þekkingu en stefnumótendur leita þekkingar sem er auðvelt að nota og býður upp á skýrar lausnir.

Stefnumótun felst ekki eingöngu í því að nýta rannsóknir heldur einnig í *margslungnu pólitísku ferli*. Rannsóknir verða því að vera sannfærandi í augum embættismanna en einnig stjórnámálamanna og kjósenda þeirra. Þetta var oft nefnt sem helsta ástæða þess að rann-

sóknir stæðust ekki væntingar. Margir viðmælendur bentu á að einróma samþykki skorti í samfélaginu og á vettvangi stjórnmalanna og kæmi það oft í veg fyrir að ný þekking kæmi að notum.

Flestir nefndu að hefð væri fyrir því að styðjast við lögfræði og hagfræði við stefnumörkun. Við mótun umhverfisstefnu er oft stuðst við náttúruvísindi og verkfræði en þessar greinar eru einnig taldar mikilvægar við mótun stefnu um sjálfbæra neyslu. Við samþættingu þekkingar valda félagsvísindin mestum vandræðum því þau eru hvorki uppsafnandi né óháð skírskotun til samhengis eins og náttúruvísindin. Neytendahegðun felst í ýmiss konar atferli sem fer eftir samhenginu og því gildir þar *engin heildarkenning eða ströng lög*.

Margir viðmælendur bentu á að auka þyrfti þverfaglegar rannsóknir; einkum á því hvernig breyta megi neytendahegðun og hlutverki opinberrar neytendastefnu í samfélaginu, t.d. hvernig neysla er tengd við hamingju og vellíðan.

3.2 Nægilegt framboð á rannsóknum fyrir stefnu um sjálfbæra neyslu

Norrænir stefnumótendur lýsa skorti á þekkingu á þessu sviði á eftirfarandi hátt:

- *Ekki skýr*: Rannsóknir veita ekki skýr svör; þær geta verið mótsagnakenndar og gefið til kynna að ekki ríki fullur skilningur á hegðun neytenda.
- *Flókið mál*: Upplýsingum er hvorki safnað né þær kynntar þannig að þær séu auðskiljanlegar og þar af leiðandi nýtast þær ekki við stefnumótun.
- *Skortur á skjótu aðgengi*: Mörgum viðmælendum fannst erfitt að nálgast upplýsingar þegar þeir þurftu á þeim að halda.
- *Skortur á hagnýtum rannsóknum og mati á stefnu*: Margir viðmælendur bentu á að mjög takmarkaðar sannanir lægju fyrir um áhrif stefnumótunar. Ástæður þess væri skortur á eftirliti og stefnumati en einnig á viðurkenndum aðferðum til að meta árangur stjórntækja og aðgerða.
- *Skortur á landsbundnum rannsóknum*: Vandinn er misstór eftir löndum. Aðstæður hafa að sjálfsögðu áhrif á hvort stefnumótandi aðgerðir bera árangur og þörf er á rannsóknum á nytsemi stefnumótandi aðgerða við mismunandi aðstæður.
- *Skortur á sérhæfðum rannsóknum*: Stefna um sjálfbæra neyslu er tiltölulega nýtt áherslusvið og því er erfitt að meta hvaða rannsóknir

henti og hvernig þær nýtist best fyrir stefnumörkun. Eftir því sem samfélagsvandinn vex eykst þörfin á að leita fanga í fleiri en einni fræðigrein en rannsóknarstyrkir eru ekki alltaf veittir til þverfaglegra rannsókna á sjálfbærri neyslu.

3.3 Gagnreynd neytendastefna

Flestir viðmælenda töldu *þekkingu skorta fyrir gagnreynda stefnumótun*, einkum rannsóknir á stefnumótandi aðgerðum en þær væru ekki alltaf skýrar. Bent var á þörf fyrir hnitmiðaðar rannsóknir til að gera stefnumótun gagnreyndari og byggja hana á vísindalegri þekkingu.

Þekkingarskortur ríkir á sviðum sem varða efnahagslegar afleiðingar og öflugar leiðir til að hafa *áhrif á atferli neytenda*. Skortur á tíma og fjármunum er iðulega skýringin á því að ekki næst að gera prófanir á stefnu og fylgjast með innleiðingu hennar og áhrifum og ekki hefur verið stuðst við þær fáu rannsóknaniðurstöður sem liggja fyrir. Þekking er öflugri á sumum sviðum en öðrum, t.d. er töluvert vitað um opinbera vottun og áreiðanleika Norræna svansins en minna um önnur stjórnþæki.

Sumum viðmælenda þótti skortur á vísindalegum sönnunum ekki stærsta vandamálið. Þeir bentu á pólitískt hlutverk stefnumótunar og ýmis öfl eins og hagsmunahópa sem ynnu gegn stefnu um sjálfbæra neyslu.

3.4 Hindranir gegn því að þekking nýtist og hvernig má vinna bug á þeim

Norrænir viðmælendur bentu einkum á tvenns konar hindranir: *Hugmyndafræðilegar/pólitískar og áþreifanlegar hindranir*. Þeir undirstrikuðu mikilvægi pólitískur við stefnumótun þar sem ráðuneyti, stjórnmalaflokkar og stofnanir forgangsroðuðu á mismunandi hátt, t.d. varðandi atvinnusköpun og skattatekjur. Helsta hindrunin er þó þegar pólitískir þættir rekast á og hvernig stefna er framkvæmd. Norrænir stefnumótendur nefndu að efldur þekkingargrunnur og betri nýting hans í pólitískri umræðu gæti leyst ýmis hugmyndafræðileg og pólitísk vandamál. Þeir komu einnig með nokkrar *hugmyndir um hvernig mætti ryðja hindrunum úr veginum*.

Rök voru færð fyrir nauðsyn þess að *auka samstarf ráðuneyta*. Það var talið afar mikilvægt sökum þess að hin ýmsu svið stjórnarráðsins beita ólíkum stjórnþækjum og torvelda þannig að stjórnþækin séu samræmd á áhrifaríkan hátt. Þau stjórnþæki sem fyrir liggja ná betur til

sumra neyslupátta (t.d. húsnæðis) en annarra. Öðugt reynist að taka ákvarðanir sökum þess að samhæfingu skortir í stefnumótun og þrýstingur berst úr ýmsum áttum.

Hvað varðar *pólitíska forystu* var lagt til að fræðimenn hefðu beinni samskipti við stjórnámamenn og almenning, embættismenn ættu ekki að leiða pólitísk ferli heldur hafi þeir umboð frá stjórnámamönnum til að þróa stefnu. Fræðimenn hins vegar gætu bent á þær takmarkanir sem valdi neytenda eru settar og þá staðreynd að almennir borgarar kunni að meta pólitíska forystu. Sumir viðmælendur höfðu þó orð á að þær niðurstöður sem fræðimenn miðli til almennings séu oft mótsagnakenndar og því ekki til þess fallnar að styðja við pólitíska forystu á sviði sjálfbærrar neyslu.

Veffundir voru haldnir í tengslum við rannsóknina við afar góðar undirtektir þátttakenda. Fundarformið gæti nýst í viðræðum fræðimanna, stefnumótenda og annarra hagsmunaaðila í framtíðinni. Þátttakendur kunnu að meta "nýja leið til að bera saman bækur sínar", tækifæri til samskipta við nýja og gamla starfsfélaga, að geta tileinkað sér nýja þekkingu og nálgast lokaniðurstöður rannsóknar sem þeir höfðu stutt með framlagi sínu á veffundum. Þannig mætti vekja áhuga fólks á að nýta sér niðurstöður rannsókna.

Rannsóknin staðfesti að núverandi þekking á neytendahegðun er margslungin, blæbrigðamikil og háð skírskotun til samhengis og því sé þörf á *nýjum stofnunum þekkingarmiðlunar*:

- *Miðstöð þekkingarmiðlunar* mætti t.d. hýsa hjá Norrænu ráðherra-nefndinni en hlutverk hennar yrði að safna saman viðeigandi rannsóknaniðurstöðum frá áreiðanlegum aðilum, meta gæði vísindalegra gagna og miðla nýjustu þekkingu til stjórnvalda í löndunum.
- *Samráðsnefnd fræðimanna* – í líkingu við milliríkjanefnd Sameinuðu þjóðanna um loftslagsbreytingar – leiði saman og kynni helstu rannsóknaniðurstöður um neyslu.
- *Sérfræðingahópur eða vettvangur* fulltrúa fræðasamfélagsins og neytendasamtaka. Stuðst væri við norræn gildi á við samstöðu og félagslegt lýðræði og mál skoðuð frá alþjóðlegum sjónarhóli og fjallað um afleiðingar neyslu fyrir neytendur á Norðurlöndum og víðar um heim.

Raunhæfar ábendingar um kynningu á rannsóknaniðurstöðum fólust m.a. í því að lýsa eftir tillögum um hvernig kynna mætti margslungið efni á aðgengilegan hátt með myndskreytingum og skýringarmyndum, góðum samantektum, 2–4 blaðsíður að lengd, og skýrum niðurstöðum. Rannsóknaniðurstöður bæri að kynna skýrt og skorinort að hætti fulltrúa atvinnulífsins hjá ESB.

4. Rannsóknarþættir

4.1 Markmið rannsóknarinnar

Tiltekin markmið rannsóknarinnar eru að bæta þekkingu norrænna stefnumótenda á:

- helstu goðsögnum um neytendahegðun sem koma í veg fyrir áhrifa-mikla stefnumörkun um sjálfbæra neyslu
- helstu niðurstöðum þverfaglegra rannsókna á neytendahegðun og neyslu
- áhrifum nýrrar þekkingar á stefnumótun.

4.2 Uppbygging rannsóknar

Rannsóknin á þekkingarmiðlun stóð í eitt ár og skiptist í fjögur þrep:

Fyrsta þrep: Skrifborðsrannsókn fólst í að gera safngreiningu á þekkingarritum um hverja goðsögn og skiptist hún sem hér segir:

- uppruni
- afleiðingar fyrir samfélag, neyslumynstur og neyslustig, hlutaðeigandi aðilar og stefnumótandi aðgerðir
- rök, sannanir og gögn sem hrekja goðsagnirnar.

Annað þrep: Raunathugun fólst í að safna gögnum með því að taka hálfopin viðtöl við 22 norræna stefnumótendur og sérfræðinga um goðsagnir um neytendahegðun og áhrif þeirra á mótun stefnu um sjálfbæra neyslu. Tveir rýnihópar störfuðu en í þeim voru tíu vísindamenn á sviði sjálfbærrar þróunar og átta einstaklingar úr Swedish Association of Sustainability Psychology.

Þriðja þrep: Í greiningu og samantekt voru leiddar saman fræðilegar rannsóknir og reynsla stefnumótenda á sviði sjálfbærrar neyslu. Þannig fæst alhliða mat á málefnum sem varða mótun sjálfbærrar neyslustefnu.

Fjórða þrep: Við frágang og miðlun á niðurstöðum var leitað eftir umsögnum markhópsins – einkum norrænna stefnumótenda – á veffundum. Annar veffundur var haldinn til að láta reyna á aðgengi að þekkingu og

niðurstöðum en þátttakendur voru vísindamenn og sérfræðingar á sviði sjálfbærrar neyslu, fulltrúar félagasamtaka og námsfólk frá Evrópu og BNA. Alls tóku 68 manns þátt í veffundunum. Á seinni veffundinn bárust frekari athugasemdir við margslungin og umdeild málefni en þær juku lögmæti rannsóknarinnar og eflðu lokaniðurstöður hennar.

4.3 Rannsóknarniðurstöður

- Lokaskýrsla á sænsku og ensku
<http://dx.doi.org/10.6027/TN2013-552>
<http://dx.doi.org/10.6027/TN2013-553>
- Stutt yfirlit um stefnumótun á ensku.
- Blogg á ensku <http://sustainabilitymyths.blogspot.se/>
- Upptökur af veffundum á netinu
<https://connect.sunet.se/p6xwhdd4evj/>

5. Auðkenni verkefnisins

Verkefnisstjórn

International Institute for Industrial Environmental Economics
Lund University
P.O. Box 196, Tegnersplatsen 4
SE-221 00 Lund, Sverige
www.iiiee.lu.se/
Sími: +46 46 2220250
Bréfasími: +46 46 2220230
Oksana Mont verkefnisstjóri: oksana.mont@iiiee.lu.se

Samstarfsaðilar

Oksana Mont, Háskólanum í Lundi, Svíþjóð
Kate Power, Copenhagen Resource Institute, Danmörku
Eva Heiskanen, National Consumer Research Centre, Finnlandi
Helka Kuusi, National Consumer Research Centre, Finnlandi

Tengiliður við Norrænu ráðherranefndina

Camilla Sederholm
+ 358 400 930 886
Netfang: camilla.sederholm@miljo.fi
www.norden.org/hkp

Starfstímabil

15. maí 2012–15. apríl 2013

Fjármögnun

Norræna ráðherranefndin

Fjárveiting

Framlag Norrænu ráðherranefndarinnar: 330.000 DKK

Veffang

<http://sustainabilitymyths.blogspot.se/>

Ítarefni

Lokaskýrsla rannsóknar gefin út á netinu:
<http://dx.doi.org/10.6027/TN2013-562>

Stutt yfirlit yfir norræna stefnumótun

Þrátt fyrir að stjórnmálamenn hafi beitt sér fyrir sjálfbærari lífsháttum um 20 ára skeið eykst efnisleg neysla stöðugt á Norðurlöndum. Vilji er hjá þjóðunum til að vera í fararbroddi um sjálfbæra samfélagsþróun en ljóst er að núverandi neyslustefna gæti verið árangursríkari.

Fyrir því geta verið ýmsar ástæður og eru nokkrar þeirra reifaðar í riti þessu, þar á meðal sjálfsákvörðunarréttur neytenda, skortur á stjórntækjum og eins að stjórnmálamenn skortir áráðni til hrófla við málefnum neytenda. Einkum meðal stjórnmálamanna gætir þráláts misskilnings – goðsagna – um neytendahegðun og sjálfbæra neyslu. Hér er greint frá 10 goðsögnum um breytingar í átt til sjálfbærra lífshátta sem hafa orðið þess valdandi að ráðamenn hafa einblínt á tækninýjungar og aukna framleiðni. Goðsagnirnar tíu hafa hamlað félagslegri nýsköpun og komið í veg fyrir nýstárlega verðmætasköpun og sjálfbæra auðlindanýtingu.

Gap

Polio

Sjálfb

Hälve

Yfir

Överbry